

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/180870,TEKST-AUDIO-20-marca-1942-r-na-murach-Warszawy-po-raz-pierwszy-harcerze-namalowa.html>
23.04.2024, 10:19

[TEKST + AUDIO] 20 marca 1942 r. na murach Warszawy po raz pierwszy harcerze namalowali znak Polski Walczącej - „Kotwicę”

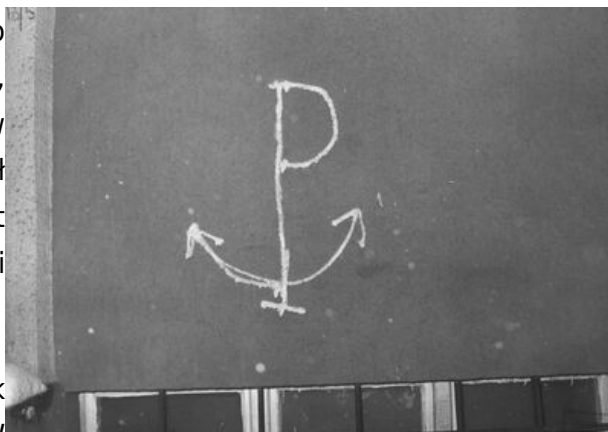
Data publikacji 20.03.2023

„Kotwicę”, jako znak Polski Walczącej, warszawiacy zobaczyli po raz pierwszy 20 marca 1942 r. przy cukierni Lardellego. Symbol namalował prawdopodobnie harcmistrz Maciej Aleksy Dawidowski, pseudonim „Alek”, uczeń przedwojennego gimnazjum im. Stefana Batorego i jeden z głównych bohaterów „Kamieni na szaniec”. Znak „Kotwicy” pojawił się wtedy po raz pierwszy i na trwałe stał się symbolem Polski Walczącej.

Według jednej z wersji wykorzystano logo Wydawnictwa Polskiego Rudolfa Wegnera, łudząco przypominające kotwicę. Podobno w 1940 r. zgodę na jego wykorzystanie uzyskał por. Jerzy Jabłonowski (dawny adiutant marszałka Józefa Piłsudskiego) od córki właściciela wydawnictwa.

Według bardziej znanej wersji znak „Kotwica” nie powstał przypadkowo. W styczniu 1942 r. Biuro Informacji i Propagandy Okręgu Warszawa AK powołało konkursowe jury w celu obrania własnego konspiracyjnego znaku Polski Walczącej. W skład jego weszli: Czesław Michalski „Jankowski”, Aleksander Kamiński „Hubert”, Maria Straszewska „Emma” i Anna Smoleńska „Hania”.

Przedstawionych zostało 27 propozycji, spośród których wybrano dwie. Obok kotwicy rozważano także concept skrzyżowanych mieczy grunwaldzkich. Jury zależało na łatwym i szybkim narysowaniu znaku, co stanowiło jeden z wymogów i kryteriów oceny. Ostateczny **wybór jury padł na „Kotwicę”, o czym konspiracyjne grupy poinformowano 16 kwietnia 1942 r., na łamach „Biuletynu Informacyjnego” AK.**

Znak „Polski Walczącej” namalowany na budynku Komitetu Miejskiego PZPR w Sosnowcu. 1982 r.

Ponieważ konkurs został przeprowadzony z zachowaniem zasad konspiracji, trafiające do jury prace były podpisywane pseudonimami. Dopiero później ustalono, że współautorką zwycięskiego znaku była Anna Smoleńska „Hania”, harcerka i studentka historii sztuki na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Anna Smoleńska do podziemnego harcerstwa wstąpiła w 1942 r. Była instruktorką hufca Ochota, studentką historii sztuki na tajnym Uniwersytecie Warszawskim, jedną z kolportererek „Biuletynu Informacyjnego” AK i łączniczką oddelegowaną do utrzymywania kontaktów z rodzinami aresztowanych. Również jej ojciec, prof. Kazimierz Smoleński oraz reszta rodziny byli zaangażowani w działalność konspiracyjną. Annę Smoleńską wraz z rodziną Niemcy aresztowali 3 listopada 1942 r. i osadzili na Pawiaku. Następnie trafiła do niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz, gdzie zmarła 19 marca 1943 r.

Symbol odzwierciedlający nadzieje Polaków na zwycięstwo zawdzięczał upowszechnienie członkom tajnego harcerstwa „Wawer” w ramach akcji Małego Sabotażu. Dzięki nim od wiosny 1942 r. znak zaczął się pojawiać w przestrzeni publicznej całej Warszawy – na murach, płotach, tablicach ogłoszeniowych, słupach i przystankach. Podharc mistrz Jan Bytnar „Rudy” wykonał jedną z bardziej spektakularnych akcji malowania znaku Polski Walczącej – umieścił go na cokole Pomnika Lotników w Warszawie.

Dowódca Armii Krajowej gen. Stefan Rowecki „Grot”, w rozkazach z 18 lutego i 13 marca 1943 r., polecał propagować znak Polski Walczącej. „Kotwicę” na murach kreślono kredą lub malowano przy pomocy zwykłych pędzli.

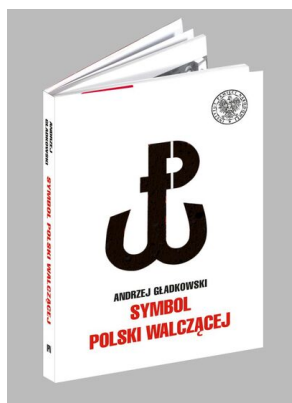
Znak Polski Walczącej przetrwał czas okupacji. Solidarność Walcząca założona we Wrocławiu w czerwcu 1982 r. przez Kornela Morawieckiego, posługiwała się znakiem złożonym z liter SW ułożonym w znak kotwicy – symbol nadziei i wierności tradycji Polski Walczącej.

W 2014 r. Sejm uchwalił ustawę o ochronie Znak Polski Walczącej, w której art. 1 stanowi, że „Znak Polski Walczącej, będący symbolem walki polskiego narodu z niemieckim agresorem i okupantem podczas II wojny światowej, stanowi dobro ogólnonarodowe i podlega ochronie należytej historycznej spuściznie Rzeczypospolitej Polskiej.”

Decyzją ministra obrony narodowej z dnia 10 maja 2019 r. wprowadzono oznaki rozpoznawcze jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej. **Oznaka WOT w swojej centralnej części ma znak „Polski Walczącej”, otoczony wieńcem z liści dębowych i laurowych**, kolorem przewodnim Odznaki Pamiątkowej Dowództwa WOT, jest kolor czarny. Nawiązuje on do zwyczaju malowania w okupowanej Warszawie symboli Polski Walczącej farbą smolistą przez pododdziały harcerzy i żołnierzy podziemia niepodległościowego. Tło odznaki wypełniają symbole Polski Walczącej oparte na wieńcu laurowym.

Polecamy publikacje Instytutu Pamięi Narodowej:

Andrzej Gładkowski, *Symbol Polski Walczącej*, Warszawa 2016. Książka, napisana przez uczestnika Powstania Warszawskiego, przedstawia dzieje znaku Polski Walczącej. Przybliża sylwetki młodych Polaków występujących przeciw niemieckiemu okupantowi, którzy z narażeniem życia kreślili na murach i pomnikach Warszawy kotwice. Znak ten, łączący literę „P” symbolizującą Polskę i literę „W” oznaczającą walkę, podtrzymywał ducha polskiego społeczeństwa „w ciemną noc okupacji”, w warunkach terroru najeźdźcy, głoszącego, że Polski już nigdy nie będzie.

Polecamy Państwu artykuły w portalu www.przystanekhistoria.pl:

- Artykuł Roksany Szczypta-Szczecz, [Kotwica Polski Walczącej](#);
- Artykuł Pawła Kosińskiego, [Znak Polski Walczącej](#);

Zachęcamy również do zapoznania się z materiałem audio-wideo [„90 sekund historii: 20 marca 1942r. w Warszawie pojawił się symbol Polski Walczącej”](#) produkcji IPNtv.

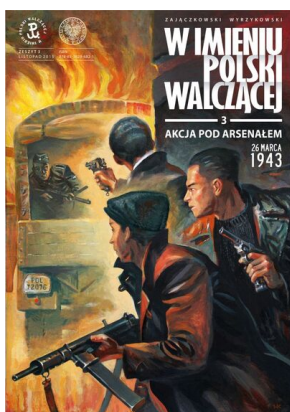
IPN wydał grę edukacyjną „ZnajZnak”, która za pomocą 133 symboli opowiada historię Polski od 1918 do 1989 roku. Jest to gra w której wiedza przychodzi samoistnie podczas rozgrywki, bez pośrednictwa nauczyciela czy rodzica. Zasady gry można wytłumaczyć w pół minuty. Gracze mają za zadanie jak najszybciej znaleźć wspólny symbol na dwóch leżących na stole kartach i podać jego nazwę. Jeżeli graczowi się to uda, kartę musi zabrać przeciwnik. Jeżeli gracz nie zna nazwy symbolu, to może ją przeczytać a na stół wyklada nową kartę i gra toczy się dalej. Wygrywa ten kto pierwszy pozbędzie się wszystkich pięciu kart.

W 2022 r. w ramach obchodów 80. rocznicy powstania Znak Polski Walczącej, Biuro Edukacji Narodowej IPN zorganizowało dla uczniów warszawskich szkół podstawowych (klasy 6-8) oraz ponadpodstawowych spacer edukacyjny „Szlakiem »Kotwicy«„. Uczniowie mogli poznać historię słynnej „Kotwicy” oraz miejsca i postacie z nią związane.

W ramach obchodów 80. rocznicy powstania Znak Polski Walczącej Delegatura IPN w Kielcach przygotowała prezentację najlepszych prac, które zostały wyróżnione w konkursie „Kotwica – symbol Polski Walczącej”. Ekspozycję można było obejrzeć na „Przystanku Historia” IPN w Kielcach.

Zapraszamy do lektury 3 zeszytu z serii **W imieniu Polski Walczącej. Akcja pod Arsenalem 26 marca 1943 r.**, przygotowanej przez Instytut Pamięi Narodowej. Komiks do nabycia w punktach sprzedaży IPN oraz w księgarni internetowej ksiegarniaipn.pl

W związku z 77. rocznicą Akcji pod Arsenalem Oddział IPN w Warszawie przygotował film animowany na podstawie komiksu [„Akcja pod Arsenalem 26 marca 1943” z serii „W imieniu Polski Walczącej”](http://ksiegarniaipn.pl).

PLIKI DO POBRANIA

[O symbolu Polski Walczącej opowiada Roksana Szczypta-Szczęch, OBEN IPN Kraków \(mp3, 960.63 KB\) 21.03.2023 09:10](#)

[O symbolu Polski Walczącej opowiada Roksana Szczypta-Szczęch, OBEN IPN Kraków \(wav, 8.54 MB\) 21.03.2023 09:10](#)